

Saugi maisto gamybos įranga, įrankiai ir indai: ką privalo žinoti maisto gamybos įmonės

Skirmantė Ambraziienė
Maisto skyriaus l. e. p. patarėja
Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
2021 m. gruodžio 14 d.
Vilnius

Maisto gamybos įranga, įrankiai ir indai: Kodėl?

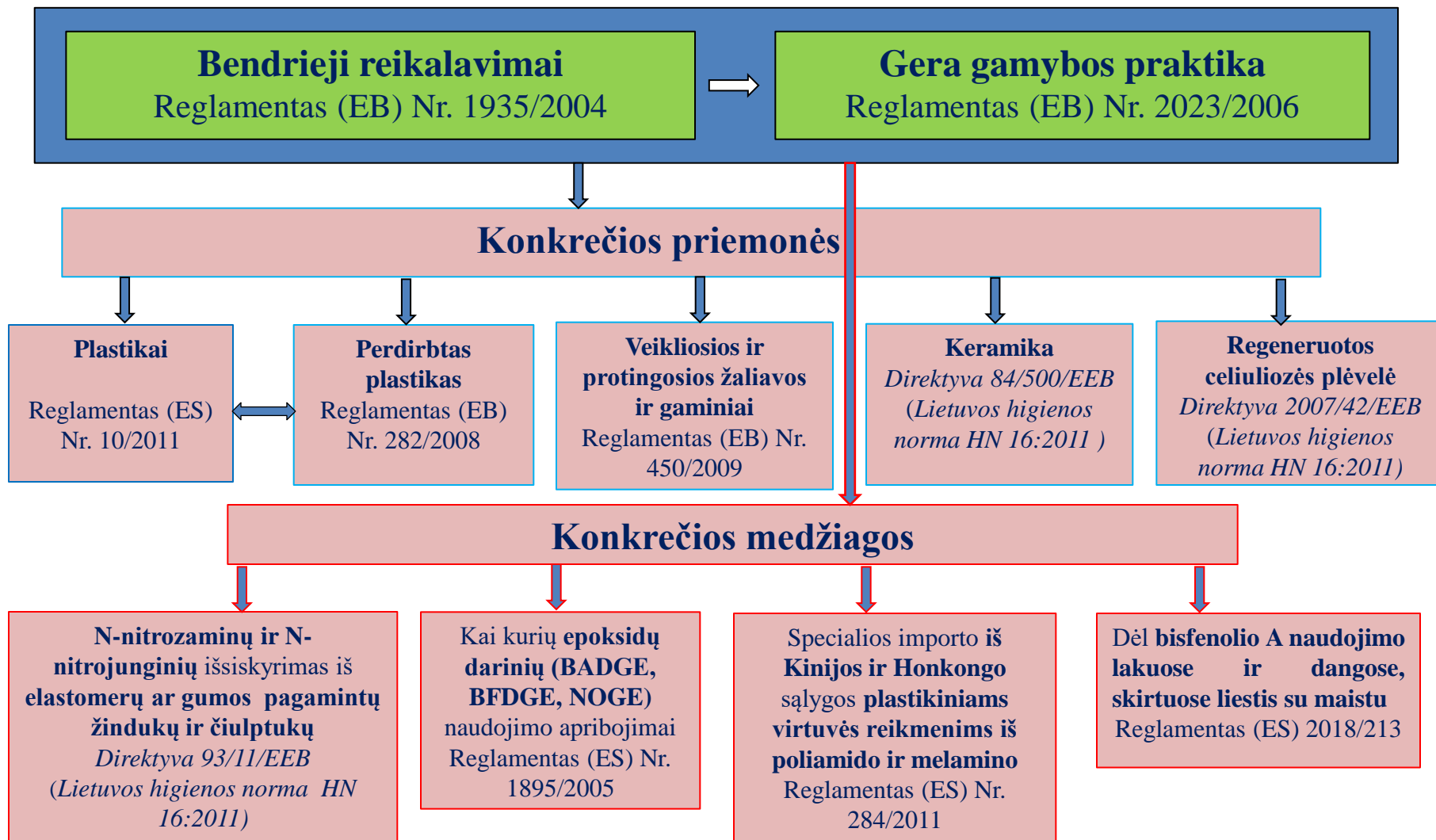
- Maistas (*taip pat ir gėrimai*), iki bus suvartotas, visuose jo **gamybos, perdirbimo, sandėliavimo, ruošimo ir pateikimo** etapuose liečiasi su daugybe įvairių gaminių ir medžiagų
- Tokie gaminiai ir medžiagos vadinami **su maistu besiliečiančiais gaminiais ir medžiagomis (MBM)**

Maisto sauga

- Susilietę su maistu MBM gali perduoti savo sudedamąsias medžiagas į maistą, priklausomai nuo jų prigimties ir naudojimo sąlygų
  - MBM yra **potencialus** visų **maisto** produktų **užteršimo šaltinis** (= *sudedamųjų medžiagų migracija*)
- Prarijus didelius tokių medžiagų kiekius, jos gali kelti pavojų žmonių sveikatai arba keisti maistą
- Su maistu besiliečiantiems gaminiams ir medžiagoms ES keliami labai griežti **saugos** reikalavimai, nes iš tokių gaminių į maistą išsiskyre medžiagos gali kelti pavojų žmonių sveikatai

ES teisės aktai

Kas yra MBM?

Žaliavos ir gaminiai, kurie **būdami gatavi**

- yra skirti liestis su maistu
arba
- jau liečiasi su maistu ir yra skirti tam tikslui
arba
- gali būti pagrįstai tikimasi, kad įprastomis ar numanomomis naudojimo sąlygomis gali liestis su maistu

Gaminiai ir medžiagos, skirti liesti su maistu

- **Maisto gamybos įranga**
  - maisto pramonės rezervuarai, talpyklos, vamzdynai, diržai, konvejerių juostos...
- **Virtuvės įrankiai ir indai**
  - pjaustymo lentelės, plaktuvai, puodai, samčiai...
  - kavos virimo aparatai, pirštinės...
- **Stalo įrankiai ir indai**
  - šakutės, šaukštai, peiliai...
  - dubenys, padėklai, lėkštės, puodeliai, taurės...
- **Maisto pakuotės**
  - dėžutės, maišeliai, indeliai, dėklai, plėvelės, kibirėliai...

Žaliavų ir gaminių grupės

- **17** žaliavų ir gaminių grupių, kurios gali liestis su maistu išvardintos Reglamento (EB) Nr. 1935/2004 I priede
- Konkrečios priemonės (*harmonizuoti ES teisės aktai*) gali būti patvirtintos šioms žaliavų ir gaminių grupėms
  - Pvz., plastikiniai MBM: Reglamentas (ES) Nr. 10/2011 numato leidžiamų medžiagų sąrašą, nustato naudojamų medžiagų apribojimus ir specifikacijas, tyrimų metodus, atitikties deklaracijos ir kt. reikalavimus
  - Kitos medžiagų grupės, pvz., metalai ir jų lydiniai, mediena, dar neturi tokių specialiųjų suderintų teisės aktų
    - Šioms grupėms ir toliau taikomas Reglamentas (EB) Nr. 1935/2004 ir, jei yra, atitinkami ŠN narių nacionaliniai teisės aktai

Reglamentas (EB) Nr. 1935/2004. MBM grupės

Konkrečios priemonės (*harmonizuoti ES teisės aktai*) gali būti patvirtintos tam tikroms žaliavų ir gaminių grupėms, išvardintoms I priede

1. **Veikliosios ir protingosios žaliavos ir gaminiai**
2. Klijai
3. **Keramika**
4. Kamštinė medžiaga
5. Gumos
6. Stiklas
7. Jonitinė derva
8. Metalai ir jų lydiniai
9. Popierius ir kartonas
10. **Plastikai**
11. Rašalai spausdinimui
12. **Regeneruota celiuliozė**
13. Silikonai
14. Tekstilės gaminiai
15. Lakai ir dangos
16. Vaškai
17. Mediena

Bendrieji reikalavimai

Reglamentas (EB) Nr. 1935/2004

Bendrieji (*saugos*) reikalavimai

Konkretūs reikalavimai veikliosioms ir protingosioms žaliavoms ir gaminiams

Konkrečios priemonės žaliavų ir gaminių grupėms

Konkrečios nacionalinės priemonės (*kai nėra ES*)

Ženklinimas

Atitikties deklaracija

Atsekamumas

Patikrinimo ir kontrolės priemonės

Reglamentas (EB) Nr. 2023/2006

Bendrieji geros gamybos praktikos (GGP) reikalavimai

Specialieji geros gamybos praktikos reikalavimai

MBM sauga

- Bendrieji reikalavimai
  - Žaliavos ir gaminiai, įskaitant veikliąsias ir protingąsias žaliavas bei gaminius, gaminami laikantis geros gamybos praktikos, kad juos naudojant įprastomis ar numanomomis sąlygomis, **į maisto produktus neišsiskirtų tokie sudedamųjų medžiagų kiekiai**, kurie galėtų:
    - a) kelti **pavojų žmonių sveikatai**
arba
    - b) nepriimtinais **pakeisti maisto sudėtį**,
arba
    - c) **pabloginti jo organoleptines savybes**
- MBM turi būti saugūs chemiškai bei mikrobiologiškai ir atitikti teisės aktų reikalavimus

Kur parašyta, kad yra MBM?

... rašytinė **Atitikties deklaracija**,
ženklavimo informacija,
kiti atitiktį, tinkamumą patvirtinantys
dokumentai

Ženklinimas

- Ant MBM, **kurie dar nesiliečia su maistu, prieš pateikiant į rinką** užrašoma
  - Žodžiai „skirti liestis su maistu“ **arba** konkreti nuoroda apie jų naudojimą, **arba** simbolis **ir**
    - *Dėmesio!* Neprivaloma gaminiams, kurie dėl savo savybių yra aiškiai skirti liestis su maisto produktais
  - **Specialios naudojimo instrukcijos** (jei reikia) **ir**
    - *Pvz., naudojimo temperatūra, naudojimo ir laikymo liečiantis su maistu sąlygos, išpėjimai dėl tam tikrų maisto produktų netinkamumo, dėl plovimo prieš pirmą kartą naudojant ir kt.*
  - **Pavadinimas arba prekės ženklas** **ir**
  - **EB įsisteigusio gamintojo, perdirbėjo arba pardavėjo pavadinimas ir adresas** (*fizinis adresas*) **ir**
  - **Ženklinimo duomenys atsekamumui užtikrinti**
- Aiškiais, įskaitomais ir neištrinamais spaudmenimis

MBM ženklimas

Pardavimo etapai

- **Maisto tvarkymo subjektai**, įsigydami MBM, lydimuosiuose dokumentuose arba etiketėse ar ant pakuotės arba ant pačių MBM, **visada** turi rasti visą privalomą ženklimo informaciją apie MBM
  - Tinkamumą liestis su maistu, EB gamintojo, perdirbėjo arba pardavėjo pavadinimą ir adresą, gaminio pavadinimą ar prekės ženklą, duomenis atsekamumui užtikrinti, specialias naudojimo instrukcijas (*jei reikia*)

Atitikties deklaracija

- **Atitikties deklaracija**

- Pagrindinė priemonė **atsekamumui** užtikrinti
- Gaminio atitiktį nustatytiems reikalavimams **įrodančių dokumentų santrauka**
  - Patvirtina, kad konkretus gaminyš buvo pagamintas laikantis galiojančių teisės aktų reikalavimų ir todėl gali liestis su maisto produktais
- **Dokumentas**, naudojamas **tarp prekybos partnerių**
- **Maisto gamintojus ir kitus MTS** informuoja, su kokiais maisto produktais gaminyš gali liestis
  - Užtikrina, kad naudojimo ir saugos informacija yra perduodama tiekimo grandine
    - pvz.: „Nenaudoti aukštesnėje nei +40 °C temperatūroje“, „Tinka visų rūšių maisto produktams laikyti nuo 0 °C iki +40 °C“, „Nenaudoti mikrobangų krosnelėse“

Atitikties deklaracija (AD)

ES reikalavimai pateikti Atitikties deklaraciją nustatyti:

- Plastikiniems MBM
  - Perdirbtam plastikui
- Veikliosioms ir protingosioms žaliavoms ir gaminiams
- Keramikos gaminiams
- Regeneruotos celiuliozės plėvelei
- Lakuotoms arba dengtomis medžiagoms ir gaminiams

Konkrečiuose teisės aktuose nustatyta informacija, kuri turi būti pateikta AD

MBM atsekamumas

- Turi būti **užtikrinamas visuose etapuose, siekiant palengvinti kontrolę, gaminių su trūkumais atsiėmimą, vartotojų informavimą ir atsakomybės priskyrimą**
- Atsižvelgus į technologines galimybes, ūkio subjektai turi **užtikrinti sistemas ir procedūras, įgalinančias nustatyti įmones, iš kurių ir kurioms buvo pateikti MBM**
  - Ši informacija turi būti pateikta kompetetingoms institucijoms jų prašymu
- Į EB rinką pateikti MBM turi būti atpažįstami taikant atitinkamą sistemą, įgalinančią juos **atsekti pagal ženklimą arba atitinkamus dokumentus ar informaciją**

Geros gamybos praktika (GGP)

Visi MBM turi būti gaminami laikantis geros gamybos praktikos GGP

- Taikoma visiems sektoriams ir visuose MBM gamybos, perdirbimo ir **paskirstymo** etapuose
- Turi įdiegti visi verslo subjektai, priklausomai nuo jų padėties tiekimo grandinėje
  - Gamintojai
  - Perdirbėjai
  - **Naudotojai (užpildytojai)**
  - Pardavėjai
  - Importuotojai

Bendri ir esminiai GGP principai, o ne konkrečios taisyklės

GGP taikymas

Maisto tvarkymo subjektuose

MBM kokybės valdymo priemonės

- **Tinkamų MBM pasirinkimas**
  - Maisto gamybos įrangos, atsarginių dalių, įrankių, indų, pakuočių ir kt.
- Patikimų MBM **gamintojų ir tiekėjų pasirinkimas**
- **MBM tikrinimas** jų pristatymo metu (fizinis, dokumentų)
- **MBM laikymas ir sandėliavimas** nurodytomis sąlygomis
- **MBM naudojimas** tik pagal nurodytas paskirtis ir apribojimus
- **Savikontrolės priemonės**, skirtos užtikrinti naudojamų MBM saugą ir atitiktį
  - Cheminiai, mikrobiologiniai, jusliniai tyrimai
- **Privalomų dokumentų**, nurodytų teisės aktuose (*pvz., atitikties deklaracijų, tyrimų protokolų ir kt.*) **turėjimas ir jų atitikimo** nustatytiems reikalavimams **kontrolė**

MBM naudojimas

Atsakomybė

- MTS yra atsakingi už tai, kad jų naudojami MBM būtų
  - aiškiai paženklinti ir tiekiami kaip MBM
  - atsekamas tiekėjas, iš kurio gauta
  - naudojami pagal gamintojo instrukcijas
  - naudojami laikantis teisės aktų reikalavimų
  - saugiai naudojami, kad neužterštų maisto
- MTS iš MBM gamintojų ir tiekėjų turi gauti atitikties deklaracijas (*kai yra nustatyti reikalavimai*)

MTS atsakomybė (1)

- Maisto tvarkymo subjektas MBM įsigyja iš Lietuvos gamintojų ar tiekėjų/ importuotojų
  - Įvertina patikimumą: MBM gamintojas, tiekėjas ar importuotojas yra įrašytas į VMVT Su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų gamintojų ir tiekėjų sąrašą
  - Turi maisto gaminimui, ruošimui, pakavimui naudojamų gaminių atitikties deklaracijas (*kai privaloma*)
  - Užtikrina MBM atsekamumą
  - MBM naudoja pagal gamintojo nurodytas specialias instrukcijas ir apribojimus

Su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų gamintojų ir tiekėjų sąrašas

- vmvt.lt → Maisto sauga → Maisto sauga ir kokybė → Su maistu besiliečiantys gaminiai ir medžiagos
  - <http://sena.vmvt.lt/fcm/index.php>
    - Sąrašas laisvai prieinamas
    - Subjekto pavadinimas, kodas, adresas, veikla, produktų grupė
- Ypač aktualu **maisto tvarkymo subjektams**, vertinant MBM gamintojų ir (ar) tiekėjų patikimumą

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ MAISTO IR VETERINARIJOS TARNYBA

SU MAISTU BESILIEČIANČIŲ GAMINIŲ IR MEDŽIAGŲ GAMINTOJŲ IR TIEKĖJŲ SĄRAŠAS

Paieška

Veikla:

Produktų grupė:

Rajonas:

Subjekto kodas:

Subjekto pavadinimas:

Gamintojas / Tiekėjas:

Ieškoti Išvalyti

MTS atsakomybė (2)

- Maisto tvarkymo subjektas įsiveža MBM iš ES šalių tik savo reikmėms
  - Turi naudojamų MBM atitikties deklaracijas (*kai privaloma*) ir kitus atitiktį patvirtinančius dokumentus
  - Užtikrina MBM atsekamumą
  - Naudoja MBM pagal gamintojo nurodytas specialias instrukcijas ir apribojimus

MBM valstybinė kontrolė Lietuvoje

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (VMVT) vykdo ES ir nacionalinių teisės aktų nustatytą su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų gamybos, perdirbimo, paskirstymo, pateikimo į rinką ir importo reikalavimų valstybinę kontrolę:

- **MBM gamintojų ir tiekėjų valstybinė kontrolė**
- **Maisto tvarkymo subjektų valstybinė kontrolė**

MBM: Maisto tvarkymo subjektų kontrolė

- Ženklinimo
- Dokumentų
  - Kai privaloma, atitikties deklaracijos
  - Kai reikia – patvirtinantys dokumentai
- Atsekamumo
- Naudojimo (*ar pagal paskirtį*)
- Laikymo, sandėliavimo (*ar tinkamai, kaip nurodyta*)
- Registracijos VMVT
  - Tik tuo atveju, jei gamina ar įsigyja (iš ES iš ne ES šalių) ir parduoda MBM

Išvados

- Maisto tvarkymo subjektai neturi naudoti neaiškios paskirties ir kilmės MBM
- Maisto tvarkymo subjektams trūksta žinių (arba jos yra nepakankamos) apie teisės aktų reikalavimus dėl MBM
  - Plastikiniams MBM pateikiamos atitikties deklaracijos neatitinka Reglamento (ES) Nr. 10/2011 IV priedo reikalavimų: išsamios atitikties deklaracijos gavimas laikomas nereikalingu
- Maisto tvarkymo subjektai nevertina MBM gamintojų ir tiekėjų patikimumo (kai įsigyja Lietuvoje): netikrina, ar jie yra įtraukti į VMVT tvarkomą MBM gamintojų ir tiekėjų sąrašą
- Maisto pramonė yra suinteresuota išlaikyti aukštą savo gamybos kontrolės lygį, o tai galima pasiekti tik per tinkamą atsekamumo sistemą
  - Ne visuomet užtikrinamas MBM tinkamumas, atsekamumas, naudojimas
- MBM sauga ir kokybė – ne tik teisinis reikalavimas, bet ir konkurencinis pranašumas

Biocidiniai produktai: bendrieji reikalavimai

ES Teisės aktai

- **2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 528/2012 dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir jų naudojimo**
- **2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklinimo ir pakavimo (*KŽP (arba CLP) reglamentas*)**
- **2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (*REACH reglamentas*)**

Taikomi įpareigojimai: valstybėms narėms, atsakingoms institucijoms, ūkio subjektams...

Pagrindinės grupės ir produktų tipai

Reglamentas (ES) Nr. 528/2012, V priedas

- Dezinfektantai
  - Asmens higienos (1), dezinfektantai ir algicidai (*baseinams, akvariumams*)(2), veterinarinės higienos (3), maisto ir pašarų (4), geriamo vandens (5)
- Konservantai
  - Laikomiems ne maisto produktams (6), plėvelių (7), medienos (8), pluoštams ir polimerinėms medžiagoms (9), statybinių medžiagų (10), šaldymo skysčių (11), slimicidai (*nuo dumblių*) (12), apdirbimo ir pjovimo skysčių (13)
- Kenkėjų kontrolė
  - Rodenticidai (*pelėms, žiurkėms*) (14), avicidai (*paukščiams*) (15), moliuskicidai ir kt. bestuburiai (*moliuskams, kirmėlėms ir kt.*), piscicidai (*žuvims*) (17), insekticidai (*vabzdžiams, voragyviams, nariuotakojams*) (18), repelentai ir atraktantai (*bestuburių ir stuburinių atbaidymui*) (19), kitų stuburinių kontrolė (20)
- Kiti
  - Nuo apaugimo apsaugantys (*laivų ir kt.*) (21), balzamavimo/taksiderminiai (*mirusiam žmogui ar kritusiam gyvūnui*) (22)

Kokie biocidiniai produktai naudojami viešojo maitinimo įmonėse?

- Personalo asmens higienai (odos dezinfekavimui) - **1 tipo** dezinfektantai
- Paviršių, įrangos ir baldų neturinčių tiesioginio sąlyčio su maistu, dezinfekavimui - **2 tipo** dezinfektantai
- Paviršių, įrangos, talpų, inventoriaus, įrankių, vamzdynų, susijusių su maisto produktų ar pašarų (įskaitant geriamą vandenį) gamyba, vežimu, laikymu ar vartojimu, dezinfekavimui - **4 tipo** dezinfektantai

Biocidinių produktų įsigijimas ir naudojimas

- Profesionalūs vartotojai savo veikloje gali naudoti **tik** biocidinius produktus, **autorizuotus** pagal reglamentą (ES) Nr. 528/2012 ir **turinčius galiojantį autorizacijos liudijimą**
- Profesionalūs vartotojai biocidinius produktus gali įsigyti rinkoje iš bet kurio ūkio subjekto
- Profesionalūs vartotojai turi naudoti ne tik **autorizuotus, bet ir efektyvius ir poreikius atitinkančius biocidinius produktus**

Maisto tvarkymo subjektai (MTS) priskiriami profesionalių vartotojų grupei, nes naudoja biocidinius produktus savo profesinėje veikloje atlikdami darbinės operacijas

MTS turi žinoti kada, kokiam tikslui ir koks biocidinis produktas yra naudotinas

Kokius dokumentus turi turėti MTS?

- Profesionalių naudotojų naudojami biocidiniai produktai turi
  - turėti **galiojantį autorizacijos liudijimą**
  - būti **tinkamai paženklinti** (*ant pakuotės turi būti ženklavimo etiketė (arba informacinis lapelis, kuris yra neatskiriama pakuotės dalis)*)
  - turėti **naudojimo instrukciją** (*pateikiama ant etiketės ir/arba papildomo informacinio lapelio*)
  - turėti **saugos duomenų lapą** (*kai taikoma*)

Visi šie dokumentai turi būti valstybine - lietuvių kalba !

Biocidinių produktų duomenų bazė: produktų paieška

Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos

Biocidinių produktų duomenų bazė

PRODUKTŲ PAIEŠKA

Produkto pavadinimas: ?

Liudijimas išduotas: ? -

Veikliosios medžiagos CAS Nr.: ?

Veikliosios medžiagos pavadinimas: ?

Liudijimo paieškos nuoroda: ?

Vartotojas: ? N P P+N

Produktų tipas: ?

Galiojimas: ? Visi Tik galiojantys

Liudijimą išdavė: ? NVSC VMVT VVSC

Liudijimo turėtojas: ?

*Informaciją, ar biocidinis produktas yra autorizuotas, galima rasti
Biocidinių produktų duomenų bazėje, <https://biocidai.nvsc.lt/>*

Biocidinių produktų laikymo reikalavimai

- Biocidiniai produktai turi būti laikomi **originaliose, gamintojo tinkamai paženklintose talpose, laikantis gamintojo rekomendacijų**, nurodytų autorizacijos liudijime, etiketėje, saugos duomenų lape
- Profesionalūs naudotojai biocidinius produktus **turi įsigyti jų poreikius atitinkančiose pakuotėse (talpose)**, kad nereikėtų pilstyti produktų iš didesnių pakuočių į mažesnes
- Jeigu biocidinis produktas yra perpilamas/ perpakuojamas iš originalios gamintojo pakuotės į kitą, turi būti pakeisti ženklinimo elementai (parengta nauja ženklinimo etiketė), nes pasikeičia informacija, nurodyta originalioje etiketėje (pvz., tūris/ masė, pagaminimo data, tinkamumo naudoti terminas ir kt.)
  - Biocidinio produkto perpylėjas naujoje ženklinimo etiketėje, be kitos informacijos (*produkto pavadinimo, galiojimo datos, pavojaus piktogramų, signalinių žodžių, pavojingumo ir atsargumo frazių ir kt.*), turi pateikti ir savo pavadinimą, adresą, nes jis prisiėmė atsakomybę už biocidinio produkto naują pakavimą ir ženklinimą

Biocidinių produktų valstybinė kontrolė

- VMVT pagal kompetencijai priskirtas priežiūros sritis vertina, ar naudojamas biocidinis produktas
  - **turi jam išduotą galiojantį autorizacijos liudijimą** (*tikrinama <https://biocidai.nvsc.lt/>*)
  - **paženklintas etikete**, kurioje pateikta informacija atitinka nurodytą autorizacijos liudijime, yra aiški bei suprantama
  - **naudojamas pagal nurodytą paskirtį, laikantis reikalavimų ir sąlygų**, nurodytų autorizacijos liudijime, produkto etiketėje
  - **naudojamas saugiai**, laikantis saugos duomenų lape (SDL) nurodytų reikalavimų

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
Siesikų g. 19, Vilnius

